

УДК 027.7(477.411)НУХТ:001.102]:001.89
DOI: 10.36273/2076-9555.2019.7(276).29-33

Наталія Левченко,
директор Науково-технічної бібліотеки
Національного університету харчових технологій,
e-mail: nata_lev@ukr.net

Інформаційно-бібліотечний супровід системи "Публікаційна карта НУХТ" — новий підхід у забезпеченні науково-дослідної діяльності університету

У статті розглянуто роль бібліотеки, що є невід'ємним і важливим структурним підрозділом університету, потужним освітнім, дослідницьким і науково-технічним центром, орієнтованим на створення глобального інформаційно-освітнього простору. Визначено, що розвиток науки, освіти, основних складників системи забезпечення її якості потребує інноваційних підходів до організації діяльності бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) і впровадження нових методів та форм інформаційного супроводу науково-дослідної роботи науковців та університету. Досліджено вплив сучасних ІКТ на створення принципово нових видів інформаційних ресурсів та послуг для забезпечення потреб учених університету. Розглянуто актуальність створення, функціонування та використання інформаційно-аналітичної системи (ІАС) "Публікаційна карта НУХТ", що є електронною формою наукової комунікації й має на меті оперативне інформування академічної спільноти закладу. Приділено увагу питанню ефективної взаємодії електронної бібліотечної системи з цифровим інформаційно-освітнім середовищем ЗВО. Підбито підсумки апробації системи "Публікаційна карта НУХТ", запропоновано оптимальну модель її функціонування. Для досягнення поставленої мети було об'єднано результати аналізу авторських профілів науковців університету в наукометричних базах Scopus, Web of Science, бібліографічній базі даних із відкритим цитуванням Google Scholar та інституційному репозитарії НУХТ. Надано рекомендації щодо оптимального використання його інформаційних ресурсів, що сприятиме підвищенню рейтингу професорсько-викладацького складу, студентів, здобувачів та ЗВО загалом.

Ключові слова: бібліотека університету, інформаційні потреби, інформаційне забезпечення, науково-дослідна робота, наукові публікації, інформаційно-аналітична система, публікаційна активність, електронні ресурси

Постановка проблеми. Діяльність сучасного закладу вищої освіти неможлива без формування єдиного цифрового інтегрованого середовища, яке охоплює інформаційно-освітні ресурси, програмно-технічні й телекомунікаційні засоби, правила їх адміністрування та використання для забезпечення інформаційної підтримки, організації та управління навчальним процесом, науковими дослідженнями й професійним консультуванням.

Нагальною проблемою освітньої галузі є перехід до технологій на основі уніфікації управлінських дій, що дасть змогу вдосконалити процес надання широкого доступу до інформаційного простору та ефективного використання його можливостей.

Інформатизація освітньої діяльності трансформує бібліотеки ЗВО в потужні дослідницькі й науково-технічні центри. Установи мають не лише здійснювати супровід наукового й навчального процесів, оперативно реагувати на зміни в діяльності університету, а й створювати сприятливі умови для обміну ідеями, досвідом і здобутками для ефективної співпраці між науковими організаціями. Використання відкритого електронного середовища та цифрових ресурсів в інформаційній підтримці академічних досліджень і освітнього процесу є основою наукової мобільності бібліотек ЗВО.

Одне з найактуальніших завдань — надання доступу студентам, здобувачам, викладачам, науковцям до якнайповнішого спектра інформаційних ресурсів — і безпосередньо сформованих університетом, і тих, що

перебувають поза його межами, але доступні на підставі підписаних договорів, угод і ліцензій. Перспективним напрямом формування електронних інформаційних ресурсів ЗВО є створення повнотекстових баз даних (БД) наукових праць професорсько-викладацького складу. Ці ресурси суттєво спрощують організацію забезпечення навчального та наукового процесів в університеті та дають змогу його представникам брати участь у міжнародних проєктах. Вважаємо за доцільне ґрунтовніше розглянути інформаційно-бібліотечний супровід системи "Публікаційна карта НУХТ" як новий підхід у підтримці науково-дослідної діяльності університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення інформаційних потреб користувачів та їх забезпечення електронними інформаційними ресурсами висвітлено в працях Т. Новальської, М. Слободяника, Л. Коновал, Н. Апшай, О. Васюк, О. Воскобойнікової-Гузєвої, Т. Добко, Н. Каліберди, Е. Лобузіню, Л. Беліної, Ю Голубєва.

Мета статті — проаналізувати роль бібліотек ЗВО та аспекти використання електронних ресурсів в інформаційному забезпеченні навчальної й науково-дослідної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. З впровадженням ІКТ інформаційне середовище бібліотеки значно розширилося, вдосконалено алгоритми пошуку, надання та узагальнення освітньої інформації, зазнала змін й інформаційна поведінка користувачів, їхні особисті інтереси та інтереси ЗВО.

Забезпечення вчених оперативною науковою інформацією є складною проблемою, яка потребує суттєвих змін на рівні бібліотек закладів освіти. Слід вдосконалювати систему супроводу академічних досліджень, реалізуючи сучасні підходи до забезпечення їх повноти та якості, що зумовлює потребу опанування бібліотечними фахівцями новітніх технологій і напрямів роботи.

Бібліотеки як учасники формування цифрового інформаційно-освітнього середовища мають відповідати за створення електронних повнотекстових баз даних, довідково-пошукового апарату на основі фондів друкованих та електронних документів, що значно підвищить мобільність та гнучкість роботи в умовах постійних технологічних змін.

Бібліотечна установа здійснює зв'язок закладу освіти з інформаційно-освітнім та науковим середовищем за допомогою впровадження сучасних інформаційних продуктів і послуг та надання доступу до відкритих світових електронних ресурсів.

Відповідно до статті 41 Закону України "Про освіту", одним з основних складників навчального процесу є внутрішня система забезпечення його якості, що охоплює: оприлюднені критерії, правила та процедури оцінювання здобувачів освіти; оприлюднені критерії, правила та процедури оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників; наявність інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти [8].

Дослідження інформаційних запитів аудиторії ЗВО дало змогу виокремити основні групи споживачів інформації:

- учені;
- професорсько-викладацький склад;
- наукові підрозділи;
- працівники інформаційних служб.

Кожен споживач із зазначених груп потребує певної інформації для розв'язання власних завдань, зокрема щодо:

- кількості публікацій;
- цитованості публікацій;
- найцитованіших публікацій (у тому числі відомості про авторів);
- імпаکت-фактора періодичних видань тощо;
- звітів із науково-дослідної діяльності окремого вченого чи університету.

Для формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору, надання доступу до зазначених відомостей і розширення меж обігу наукового доробку представників університету слід об'єднати різні види й типи інформаційних ресурсів, а також забезпечити якісний супровід інформаційно-аналітичної діяльності ЗВО. Функції бібліотек закладів вищої освіти, зокрема й Науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій (НТБ НУХТ), пов'язані насамперед із наданням доступу до широкого спектра інформаційних джерел. Відповідно до цього завдання в НТБ відбувається апробація інформаційно-аналітичної системи "Публікаційна карта НУХТ", створення якої мало на меті:

— формування електронної системи, що корелює з інформаційно-освітнім середовищем університету;

— узагальнення та якнайповніше відображення наукового доробку викладачів;

— опанування науково-педагогічним складом навчочок застосування електронних ресурсів у навчально-науковому процесі;

— проведення моніторингу публікаційної активності науковців.

Основними об'єктами ІАС є вчені університету й насамперед для них фахівці НТБ акумулюють масив даних із різноманітних джерел.

Одним з основних завдань формування системи "Публікаційна карта НУХТ" є пошук, консолідація, впорядкування, аналітико-синтетичне опрацювання, збереження й поширення наукової інформації, що дає можливість пропонувати такий спектр послуг:

— оперативний доступ до локальних і світових інформаційних ресурсів (Scopus, Web of Science, Google Scholar, eNUFTIR);

— інформаційно-аналітичний сервіс, зокрема надання зведених статистичних показників публікаційної активності науковців НУХТ;

— забезпечення конкурентного підходу під час визначення рейтингу викладача, кафедри, факультету/інституту/університету;

— репрезентація наукового доробку вчених НУХТ;

— підвищення якості бібліотечного обслуговування.

Характерною особливістю зазначеної системи є орієнтація на висвітлення публікаційної активності представників ЗВО з гіперпосиланнями на повнотекстові документи у відкритому доступі. Відповідно, суттєво зросла роль наукової інформації з реферативних і наукометричних баз даних. Фахівці НТБ розробили алгоритм збирання якнайповніших відомостей про публікації співробітників із використанням унікальних ідентифікаторів учених і публікацій у БД Web of Science, Scopus і Google Scholar.

Для впорядкування інформації в системі запропоновано структуру, яка містить такі елементи (рис. 1):

— інститути/факультети/наукові підрозділи;

— перелік кафедр, що входять до складу обраного факультету/інституту;

— перелік штатних працівників обраної кафедри/наукового підрозділу;

— персональна сторінка науковця.

Однією з суттєвих переваг ІАС є надання оперативного доступу до інформації й метаданих документів, наявних у базах Scopus, Web of Science, Google Scholar та інституційному депозитарії eNUFTIR. Система надає можливість формувати оперативні дані для:

— складання річних звітів із наукової роботи;

— аналізу діяльності викладачів та науковців НУХТ;

— акредитації освітніх програм;

— формування державного замовлення здобувачів вищої освіти тощо;

— репрезентації здобутків і результатів науково-дослідної роботи в інституційному репозитарії eNUFTIR;

— публікації в наукометричних базах даних, рекомендованих МОН України (Scopus, Web of Science);
 — визначення рейтингу наукових публікацій та їхніх авторів (індекс цитування), котрий слугує важливим критерієм оцінювання результативності діяльності ЗВО загалом.

Ефективне функціонування ІАС сприяє оптимізації управління інформаційними ресурсами за принципом "доставити інформацію за запитом", а також розширює спектр можливостей електронного бібліотечного обслуговування (рис. 2).

Реалізація моделі відбувається у форматі:
 — зведеної табличної форми показників;

— текстової інформації (бібліографія) з гіперпосиланням на повний текст документа;
 — посилань на профілі вчених у відповідних базах даних;
 — комплексного оцінювання роботи науково-педагогічного складу ЗВО;
 — визначення індивідуального рейтингу науковців, викладачів, здобувачів;
 — дотримання принципів прозорості та відкритості інформації про діяльність науково-педагогічного складу;
 — надання доступу до ресурсів у відкритих джерелах.

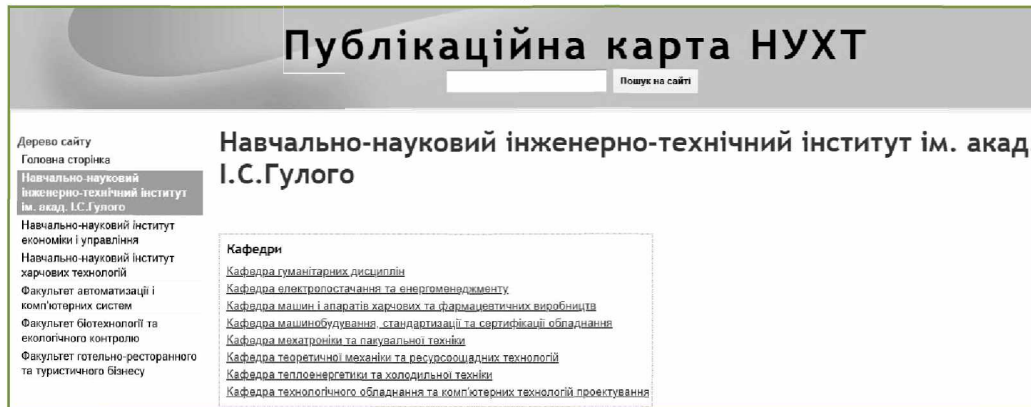

Рис. 1. Головна сторінка інформаційно-аналітичної системи "Публікаційна карта НУХТ"

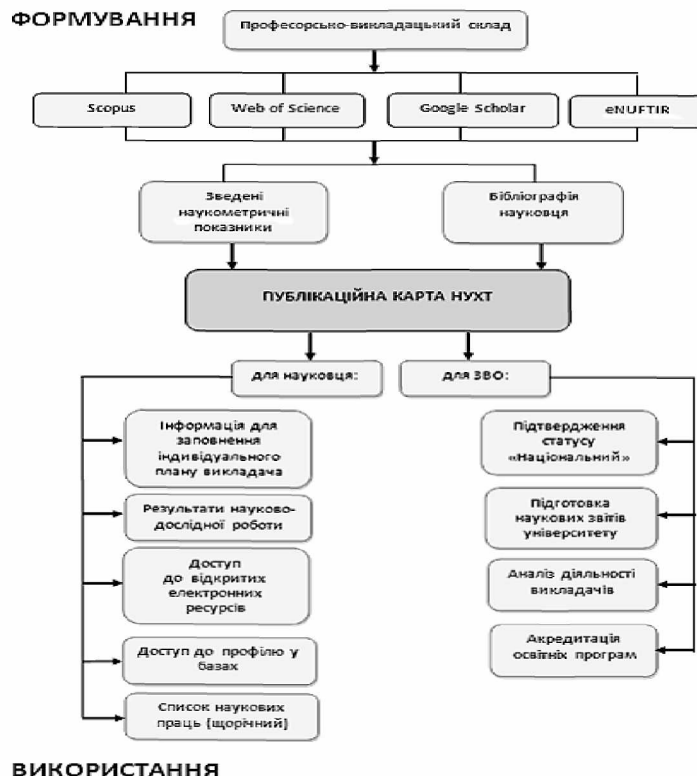

Рис. 2. Модель функціонування інформаційно-аналітичної системи "Публікаційна карта НУХТ"

Висновки. Інформаційно-аналітична система "Публікаційна карта НУХТ" сприяє ефективному використанню інформаційних ресурсів університету, підвищенню ролі бібліотеки в освітній та науково-дослідній діяльності професорсько-викладацького складу й сту-

дентів. Новий технологічний рівень обслуговування стимулює розвиток публікаційної активності вчених ЗВО у напрямі просування спільних цінностей та досягнення стратегічних результатів, зокрема під час проведення бібліометричних і наукометричних досліджень.

Список використаної літератури

1. Апшай Н. І. Інформаційне середовище ВНЗ як результат інформатизації / Н. І. Апшай // Вісник Харківської державної академії культури. — 2011. — Вип. 32. — С. 125—133.
2. Беліна Л. Інформаційні запити читачів наукової бібліотеки: основні пріоритети та шляхи їх дослідження / Л. Беліна, Ю. Голубев, Л. Коновал // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. — 2010. — Вип. 28. — С. 7—17. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2010_28_1 (дата звернення: 10.06.2019). — Назва з екрана.
3. Васюк О. В. Інформаційно-бібліографічне забезпечення юристів в умовах формування правової держави : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Васюк Оксана Вікторівна ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2003. — 20 с.
4. Воскобойнікова-Гузєва О. Модернізаційні моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації: постановка питання / О. Воскобойнікова-Гузєва // Вісник Львівського ун-ту. — 2012. — Вип. 7. — С. 157—171. — (Серія Книгозн. бібліот. та інф. технол.).
5. Добко Т. В. Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. — перше десятиліття XXI ст.) : монографія / Т. В. Добко. — Київ, 2013. — 374 с.
6. Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів : монографія / О. М. Спірін, С. М. Іванова, О. В. Новицький та ін. — Київ : Педагогічна думка, 2012. — 176 с.
7. Про вищу освіту : закон України станом на 19 жовтня 2006 р. : офіційне видання / Верховна Рада України. — Київ : Парламентське видавництво, 2006. — 64 с. — (Закони України).
8. Про освіту : закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38—39, ст. 380. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.06.2019). — Назва з екрана.
9. Каліберда Н. Електронні інформаційні ресурси в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування наукової бібліотеки / Н. Каліберда, О. Ясінська, О. Півнюк // Бібліотечний вісник. — 2016. — № 6. — С. 21—28.
10. Коновал Л. В. Методи дослідження користувачів бібліотеки та їх інформаційних потреб / Л. В. Коновал // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф., 8—10 жовтня 2013 р. — Київ, 2013. — С. 78—80.
11. Коновал Л. Традиційні та новачинні аспекти організації роботи з незадоволеними запитамі користувачів у науковій бібліотеці / Л. Коновал, О. Яковенко // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. — 2016. — Вип. 44. — С. 126—141.
12. Лобузина Е. В. Информационный портал "Наука Украины: доступ к знаниям" / Е. В. Лобузина // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. — 2017. — Вып. 14. — С. 35—46.

Nataliya Levchenko

The information-library support the National university for food technologies publication card system as a new supporting approach in the university's research activities

The article considers the role of the library, which is an integral and important structural unit of the university, a powerful educational, research and scientific and technical center, which is oriented towards the creation of a global informational and educational space. It was determined that the development of science, education, the main components of the quality assurance system of education requires innovative approaches in the activities of libraries of higher education institutions and the introduction of new methods and forms in the work of information support for research work of scientists and the university. The influence of modern information technologies on the creation of fundamentally new types of information resources and services to meet the needs of university scientists has been studied. Therelevance of the creation, functioning and use of the information-analytical system Publication card of NUFT is considered, which is an electronic form of scientific communication, the main function of which is to promptly inform the scientific community of the university. The attention was paid to the issue of effective interaction of the electronic library system with the electronic information and educational environment of the institution of higher education. The results of approbation of the system Publication map of NUFT are presented, and the optimal model of functioning of the information-analytical system is presented and proposed. To achieve the goal, it was proposed to combine the results of the analysis of the authors' profiles of the University's scientists at Scopus, Web of Science, a bibliographic database with an open citation of Google Scholar and an institution's repository of the University. New recommendations on the use of the information of the institution's repository of the university are given, which is the key to increasing the scientific rating of the scientist and the university.

Keywords: university library, information needs, information support, research work, scientific publications, information and analytical system, publication activity, electronic resources

References

1. Apshai N. I. (2011). Informatsiine seredovyshe VNZ yak rezultat informatyzatsii [Information environment of higher educational institutions as a result of informatization]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 32, 125—133 [in Ukrainian].
2. Belina L., Holubiev Yu., Konoval L. (2010). Informatsiini zapyty chytachiv naukovoï biblioteky: osnovni priorytety ta shliakhy yikh doslidzhennia [Information requests of readers of the scientific library: the main priorities and ways of their research]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*, 28, 7—17. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2010_28_1. [in Ukrainian].
3. Vasiuk O. V. (2003). Informatsiino-bibliografichne zabezpechennia yurystiv v umovakh formuvannia pravovoi derzhavy [Information and bibliographic support of lawyers in the conditions of the formation of a law-governed state]. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk). *Kyivskiy natsionalnyi un-t kultury i mystetstv* [in Ukrainian].
4. Voskoboinikova-Huzieva O. (2012). Modernizatsiini modeli rozvytku bibliotечно-informatsiinykh ustanov v period hlobalizatsii: postanovka pytannia [Modernization models of the development of library and information institutions in the period of globalization: statement of the question]. *Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriya Knyhozn. bibliot. tainf. tekhmol*, 7, 157—171 [in Ukrainian].

5. Dobko T. V. (2013). Dovidkovo-bibliografichna diialnist naukovykh bibliotek Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy: stanovlennia ta rozvytok (KhKhst. — pershe desiatyllittia KhKhIst.) [Reference and bibliographic activity of the scientific libraries of the National Academy of Sciences of Ukraine: formation and development (XX century — the first decade of the XXI century)]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Spirin O. M., Ivanova S. M., Novytskyi O. V. (2012). Elektronni bibliotechni informatsiini systemy naukovykh i navchalnykh zakladiv [Electronic library information systems of scientific and educational institutions]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Pro vyshchuosvitu : zakon Ukrainy [Law of Ukraine "On Higher Education"] (2006). Kyiv [in Ukrainian].
8. Pro osvitu : zakon Ukrainy [Law of Ukraine "On Education"]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 38—39, st. 380. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Title from the screen [in Ukrainian].
9. Kaliberda N., Yasinska O., Pivniuk O. (2016). Elektronni informatsiini resursy v systemi bibliotechno-informatsiinoho obsluhovuvannia naukovoï biblioteki [Electronic information resources in the system of library and information service of the scientific library]. *Bibliotechnyi visnyk*, 6, 21—28 [in Ukrainian].
10. Konoval L. V. (2013). Metody doslidzhennia korystuvachiv biblioteki ta yikh informatsiinykh potreb [Methods of studying library users and their information needs]. Adaptatsiia zavdan i funktsii naukovoï biblioteki do vymo hrozvytku tsyfrovyykh informatsiinykh resursiv : materialy Mizhnar. nauk. konf. (Kyiv, 8—10 zhovt. 2013 r.). (s. 78—80). Kyiv [in Ukrainian].
11. Konoval L., Yakovenko, O. (2016). Tradytsiini ta novatsiini aspekty orhanizatsii roboty z nezadovolenymy zapytamy korystuvachiv u naukoviï bibliotetsi [Traditional and innovative aspects of organizing work with unsatisfied user requests in a research library]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainyim. V. I. Vernadskoho*, 44, 126—141 [in Ukrainian].
12. Lobuzina E. V. (2017). Informatsionnyj portal "Nauka Ukrainy: dostup k znaniyam" [Information portal "Science of Ukraine: access to knowledge"]. *Biblioteki natsionalnykh akademij nauk: problemy funkcionirovaniya, tendenczii razvitiya*, 14, 35—46 [in Russian].

Надійшла до редакції 18 червня 2019 року